

УДК 069(510):7.02

Ло Сяо

аспірант кафедри теорії та історії мистецтв
Національної академії образотворчого мистецтва
і архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-4352-7809>

Китайська академія живопису: становлення, розвиток, завдання

Анотація. Мета — дослідити становлення та розвиток Китайської академії живопису через історичну призму, проаналізувати її сучасні завдання. Методологія дослідження ґрунтується на використанні загальнонаукових методів: історичному, аналітичному, методі порівняння та логічному методі (оперуванні знаннями і засобами його одержання, що дає змогу систематизувати нові знання, не повертаючись до емпіричних розрахунків). Наукова новизна. У роботі чи не вперше в українській історіографії та мистецтвознавчих студіях наголошено на особливостях розвитку Китайської академії живопису як важливого елемента виховання та навчання майбутніх митців Піднебесної. Указано на важливі структурні зміни в діяльності образотворчої галузі Китаю.

Упродовж X–XII ст. академія була потужним освітнім закладом із своєю ієрархією викладачів, системою навчання (яке передбачало також оволодіння філософією та поезією). На початку XX ст. китайські майстри намагалися поєднати традиційне та сучасне їм європейське мистецтво. Нині ж робота академії достатньо демократична, і китайське мистецтво повертається до вільного діалогу. Водночас академія не забуває про соціальні проекти, головним її завданням є служіння народу. Сучасними вимогами, на які повинна реагувати академія, є подальше єднання зі світовим мистецтвом, із сучасними тенденціями та напрямками. Це дасть змогу загалом збагатити китайську культуру.

Ключові слова: академія, Китай, живопис, навчання, завдання.

Постановка проблеми. Вивчення історії освітньої системи китайського живопису є важливим завдан-

ням для дослідників з огляду на активний розвиток цієї галузі і на батьківщині, і в сучасному світі загалом. Поєднання традиційних елементів культури з модерним мистецтвом створюють суміш різних художніх напрямів, вивчення яких ще потребуватиме осмислення. Водночас, починаючи «ad fontes», підґрунтя подібного розвитку — китайська академія живопису, її історія та сучасні виклики — потребують докладнішого аналізу.

Мета роботи — проаналізувати становлення, розвиток і завдання Китайської академії живопису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження Китайської академії живопису не отримало належної оцінки в українських мистецтвознавчих студіях. Щоправда, ґрунтовна розвідка належить О.Іоновій та П.Чжиюну [3]. Науковці, зокрема, дійшли висновку про те, що на початку XXI ст. художня вища професійна освіта Китайської Народної Республіки відзначається дотриманням спільної стратегії відкритого співробітництва з іноземними освітніми закладами для встановлення довгострокових відносин у сфері наукових розробок, академічних обмінів і навчання викладачів і студентів. Я.Гуан у своїй розвідці присвятив увагу історії розвитку художньої освіти у Китаї [2], К.Клунас простежив етапи розвитку китайської художньої культури, визначивши важливість традицій. У роботі використано також інші праці китайських та європейських науковців, спрямовані на всебічне охоплення теми [5].

Виклад основного матеріалу. Розвиток академії живопису, унікальних для Китаю, пройшов два етапи. Перший пов'язується із стародавньою придворною академією, а другий — із сучасною академією живопису. Стародавня придворна академія живопису зародилася у період П'ятої династії (907–960), найбільшого розвитку досягла в епоху династії Сун (960–1273). Уже в той період вона була освітнім, практичним і методологічним центром зі спеціальними майстернями для виготовлення мистецьких творів. Як це і належить державній установі, академія мала штатний розклад і організовувалася за ієрархічним принципом. Очолював академію «начальник», який підпорядковувався безпосередньо адміністрації імператора. На наступних щаблях у штатному розкладі стояли посади (ранги): «того, що шанобливо очікує»; «наставника в мистецтві» та «учня». Члени академії отримували не тіль-

ки державну платню, а й спеціальні почесні звання і нагороди та прирівнювалися до чиновників вищих цивільних рангів [2, с. 198].

Водночас роботи, що виконували художники-академісти на замовлення двору, нерідко додатково оплачувалися. Митці повинні були викладати й вести науково-дослідницьку роботу з теорії живопису та його прикладних аспектів. У вільний від службових обов'язків час вони мали право виконувати замовлення приватних осіб і створювати певні «шедеври» на продаж. Як професійна установа з кращими китайськими художниками, стародавня придворна академія не лише долучилася до створення великої кількості картин для імператорської сім'ї, а й залишила для нащадків незліченні мистецькі скарби.

Традиції предків не були забуті в Піднебесній, хоча за останні століття Китай пережив справжні турбулентні зміни. Зокрема, ХХ ст. для художньої освіти стало часом глобального впливу спочатку культурних зразків Заходу, а пізніше — радянської системи вищої мистецької освіти. Це спричинило нові стильові пошуки, наприклад, поєднання традиційного китайського живопису з канонами західного мистецтва. Водночас від 1978 р., коли вища освіта в Китаї отримала можливість відродитися після «культурної революції», настав вдалий період для відбудови та відродження художньої освіти загалом. Викладачі закладів вищої освіти отримали змогу працювати за своїм фахом, відновилися наукові студії. Від 1979 р. китайські митці знову одержали право отримувати освіту за кордоном. Наступна лібералізація соціуму в 1980-х рр. активувала тенденції, розпочаті в першій половині ХХ ст.: експерименти в образотворчому мистецтві дозволили художникам повно і яскраво демонструвати свої творчі здібності. Тож успіхи модерних живописців ґрунтуються на вдалих експериментах майстрів попередніх поколінь, які не могли відбутися без новацій у сфері мистецького навчання. Це значно збагатило китайське художнє мистецтво ХХІ ст., яке нині відоме демократичними свободами, різноманітними напрямками та чималою кількістю обдарованих талантів [3, с. 80].

У сучасну епоху академія виконує роль майданчика для художньої творчості та наукових досліджень. Поміж основних функцій академії вагоме місце займає відбір і навчання обдарованих митців. У цій площині основними пріоритетами установи

є формування дієвого механізму відбору художників з метою розширення чи «відкриття» їхніх талантів у різних мистецьких жанрах. Так, творча діяльність і дослідницька робота є обов'язковими напрямками в сучасній академії живопису. Зауважимо, що частина дослідницько-орієнтованих спеціалістів (порівняно з митцями) є невеликою. Із цього приводу відомий китайський мистецтвознавець Ван Цзінвей, висловлюючись щодо набору та підготовки талантів у академії, зауважив: «У академії необхідно не тільки оптиміально організувати професійну структуру, а й розширити й оновити саму теоретичну систему. Вона має докласти всіх зусиль для сприяння становленню майбутніх професіоналів, виховання їхніх спеціалізованих навичок з метою використання їхнього потенціалу для подальшого розвитку академії» [4, с. 245].

Відзначимо, що традиції виховання митців справді глибокі. Так, класичний китайський живопис — це ключ до розуміння образотворчих звичаїв культури великого народу. Традиційна китайська картина становить триєдність живопису, каліграфії та поезії. Переважно на сувої ми бачимо каліграфічно виконаний напис — зазвичай вірш автора картини, філософа, поета, ліричні мотиви й настрої якого пов'язані з тим, що зображено на картині [9, с. 180]. Живий каліграфічний штрих, яким виконуються китайські ієрогліфічні написи, близький за своїм характером до мальовничого штриха, оскільки в основі ієрогліфа лежить спрощений стилізований малюнок. Китайські живописці майже завжди були одночасно каліграфами та вченими, ерудитами, що знали на літературі, поезії та філософії [1]. Сучасне китайське образотворче мистецтво також вирізняється цими трьома складовими, але вдосконалюється з плином часу.

Відповідно до основних завдань провідної академії живопису, місцеві художні академії розробили комплексні програми набору персоналу для теоретичних досліджень. Це дає змогу зберегти не лише сталі художні традиції, а й зосередитися на розвитку мистецьких наукових розробок (експериментальних досліджень). Нині завдяки суворому відбору локальні мистецькі академічні установи продовжують розширювати команду співробітників, які займаються теоретичними дослідженнями. Цей механізм відбору фахівців сприяє тому, що напрямки досліджень, встановлені в академії, розширюються та стають більш різнобічними.

Беручи до уваги аналіз підготовки художників, зауважимо, що академія намагається, з одного боку, створити сприятливу культурну атмосферу, а з іншого — організувати наукові академічні обміни, виставки робіт і міжнародні культурно-мистецькі події для художників. Це впливає на різнобічний розвиток творчості та академічних досліджень. Зокрема, на відміну від традиційного китайського живопису, основним принципом європейського класичного академічного мистецтва є створення докладного зображення навколишнього світу. Тому об'єкти зображувалися не в їх одиничному вигляді й значенні, а в природному середовищі довкілля. Європейська картина не була умоглядним (філософським) відображенням буття, а була візуальним відображенням миттєвостей життя [5, с. 106]. Тому ідея простору в західному мистецтві вирішувалася іншими методами, ніж це було в традиційному китайському живописі: і за допомогою живописно-тонального кольору, і при використанні системи просторової перспективи. Для китайських художників така система була складною, але необхідною для розширення мистецьких горизонтів. Відтак, чимало сучасних молодих митців вчилися в європейських установах. Одні шукали можливості поєднання західного образотворчого мистецтва з китайською традиційною культурою, а інші прагнули освоїти європейську картину для створення свого авторського стилю. Усі ці починання нині підтримуються академією, яка сприяє міжнародним обмінам студентів [8, с. 15–18].

Позитивна практика подібної діяльності вже відома в історії. Наприклад, на початку ХХ ст. група художників, які здобули освіту в Європі, Америці, Японії та повернулися до Китаю, оголосила про наміри підтримати ініціативу зі становлення нової системи китайської художньої освіти. Одне з пріоритетних завдань полягало в синтезі національних традицій та європейської моделі художньої освіти. На початковому етапі розвитку в художній школі почали викладати багато відомих художників — Чен Шіцзен (1876–1923), Чанг Шухонг (1904–1994), Хуан Бінхун (1865–1955), Пань Тяньшоу (1897–1971). Окремі студенти, як, наприклад, Ван Сюетао (1903–1982), Лей Гуйюань (1906–1989) згодом увійшли в історію як піонери модернізації мистецтва в Китаї. Створювалися також нові професійні заклади. У квітні 1938 р. у місті Яньань була заснована Академія мистецтв Лу Сюнь. Установа стала першою художньою академією, створеною Комуністичною партією Китаю

під час антияпонської війни, і однією з попередниць Центральної академії мистецтв у Пекіні. Освітня модель Академії мистецтв Лу Сюня заклала основу художньої освіти та творчості в Новому Китаї [6, с. 25].

Китайська академія мистецтв не є закритою установою, її діячі підтримують тісний зв'язок з громадськими організаціями. Це сприяє формуванню тематичних художніх виставок, організації мистецтвознавчих лекцій для широкого загалу [7, с. 325]. Такі заходи не тільки підвищують загальний мистецький рівень художників, але й створюють для них можливість кращої інтеграції в суспільство. Наприклад, виставка «Ганьсуська академія живопису — пам'ятництво в Дуньхуан» продемонструвала художні та наукові досягнення Ганьсуської академії живопису за останні роки. Тут були представлені зразки різних поколінь художників. Це дало змогу відвідувачам зрозуміти еволюційність образотворчого мистецтва в Китаї. Під час цієї виставки академія також провела академічні семінари, зустрічі з профільними митцями та аматорами [3, с. 83]. Окремі заходи дають змогу створити якісну платформу художньої творчості для обміну досвідом.

Так, сучасна академія живопису Китаю є професійною регіональною установою для художньої творчості та досліджень. З іншого боку, академія не лише надає платформу для місцевих художніх талантів, але й забезпечує мотивацією молодих митців. Це сприяє тому, що художники мають більше часу для творчості. До того ж, академія підтримує міжнародне співробітництво серед живописців, створюючи необхідні умови для відряджень за кордон (за обмінами) для здобуття досвіду в іноземних мистецьких школах.

Академія також опікується прогресом творчості митців і бере на себе певні соціальні зобов'язання. Зокрема, 2019 р. було організовано та успішно проведено захід «Культурою зустрічають весну, мистецтво служить народу». Суть цієї події полягала у тому, що група вихованців академії працювали у сільській місцевості. Так, художники вирушили в Лонган (автономний округ Гуансі-Чжуан), аби привезти новорічні дарунки місцевим мешканцям — традиційні парні смуги червоного паперу з новорічними побажаннями. Також вони дарували свої картини та пожертвували селу понад 700000 юанів для зміцнення та реконструкції старих будинків. Окремо наголосимо на творчих вечорах, які познайомили місцеву молодь з художньою діяльністю.

Діяльність академії вірна творчому курсу «Нехай розцвітають сто квіток, нехай сперечаються сто шкіл», але водночас не віддаляється від забезпечення та опіки над соціальним добробутом. Коли після сильного землетрусу в китайському місті Веньчуань виникла потреба в допомозі, академія живопису організувала художників. Їхнім завданням стала важлива моральна підтримка постраждалих і рятувальні моменти порятунку та надання допомоги, демонструючи щирі підтримку місцевим мешканцям. Художники академії також подарували провінції Сичуань велику кількість мистецьких творів. Крім того, вони надсилали необхідні матеріали в бідні гірські райони та створювали спеціальні сільські культурні заклади, прагнучи допомогти місцевим талантам осягнути живопис. Ці заходи впливають на створення позитивного іміджу академії.

Сучасне виховання митців у Китаї має певні труднощі, існує проблема в навчальних планах: деякі дисципліни повторюються упродовж навчання, перетинаються, що негативно позначається на підготовці студентів. Для уникнення подібних негараздів академія пропонує вільні творчі простори (своєрідні «коворкінги»), де обдаровані молоді художники мають змогу вдосконалювати свої навички та експериментувати зі стилями. Відповідно до різних потреб студентів у вивченні типології художніх напрямків необхідно врегулювати навчальний план і розширити кількість дисциплін. Водночас наголошено на зміцненні зв'язків між мистецтвом та іншими гуманітарними науками. В сучасних умовах академія дотримується концепції «орієнтованості на людину», її працівники розглядають художню творчість і теоретичні дослідження як сильний імпульс не лише для розвитку мистецтва, а й соціальної культури Китаю загалом [2, с. 200].

Після реформ і політики відкритості, особливо від початку XXI ст., у вищих художніх закладах Китаю відбулися кардинальні зміни. Хоча в нинішньому контексті мета і функціональність художньої освіти відрізняються від початкових методів викладання, особливості самої дисципліни залишаються незмінними. Водночас мета і функціональність художньої освіти Нового часу мають позитивне значення та важливі для розвитку людської творчості, уяви і мислення.

У цьому сенсі художня діяльність — не тільки тренування і отримання потрібних навичок, а й

просвітництво з відповідною орієнтацією мислення та формуванням цінностей. Зміни в демократичному просторі мистецтва створюють більш інтерактивні механізми творчості. Водночас фахівці розглядають способи його адаптації до проблем соціального, економічного і культурного розвитку. Порівняно зі старими європейськими мистецькими інституціями, художня академія в Китаї залишається ще молодим напрямком (незважаючи на давню історію), але динаміка його розвитку дуже швидка. Упродовж XX ст. найбільше наголошувалося на підготовці кваліфікованих, однак вузько обмежених художніх кадрів. Також ігнорувалося розкриття творчого мислення майстра. Сьогодні існує необхідність у перетворенні єдиної моделі підготовки художніх кадрів у багатоелементну модель, еволюції методик індивідуального підходу до кожного художника [5, с. 116].

Задля подальшого розвитку мистецької галузі загалом потрібно поєднати традиційну культуру з інноваційною думкою [10, с. 213]. В історії розвитку китайського живопису протягом тисячоліть існували періоди незрівнянної слави та періоди поступового занепаду. Історичний досвід показує, що потрібно дотримуватись філософського принципу про те, що кризи ведуть до змін, а зміни ведуть до інновацій. Тож академії для подальшого повноцінного виконання своїх функцій потрібні нововведення, аби досвід минулого служив сьогодинішнім поколінням, що забезпечить сталий розвиток китайського живопису. Це необхідно для діалектичного аналізу традицій та інновацій на основі китайських принципів живопису. Відтак сучасне образотворче мистецтво Китаю на базі академії повинне прагнути до інновацій у традиціях [1].

Новизна дослідження. Для плекання китайської традиційної культури академія повинна надалі виконувати свої програми. Молоді митці мають освоїти різні техніки, перш ніж творити власні живописні твори. Це дасть змогу їм сформувати власний живописний стиль на основі уже здобутих навичок і знань. Їхні мистецькі твори не повинні імітувати стародавній живопис, але і привносити щось нове в розвиток культури. Для цього студенти мають «успадкувати» тематику старих шкіл, усвідомити, що китайський живопис — це сучасне мистецтво з власною системою, створеною китайськими етнічними народами шляхом накопичення тисячолітнього досвіду. Щоби китайський живопис по-справжньому інтегрувався

до сучасного світового мистецтва, необхідно по-слогоуватися принципами модифікацій та інновацій. Напевно, по-справжньому цей процес вдається реалізувати завдяки невпинним зусиллям кількох поколінь митців.

Висновки. Отже, Китайська академія живопису пройшла тривалий шлях розвитку. Упродовж X–XII ст. вона була справжнім освітнім закладом із своєю ієрархією викладачів, системою навчання (яке передбачало також оволодіння філософією та поезією). Незважаючи на успіхи та славу окремих художників, бурхливий розвиток образотворчого мистецтва припав на XX ст. На його початку китайські майстри намагалися поєднати традиційне та сучасне їм європейське мистецтво, надалі місцеві традиції зазнали удару від «культурної революції». Нині робота академії достатньо демократична, і китайське мистецтво повертається до вільного діалогу. Водночас академія не забуває про соціальні проекти, головним її завданням є служіння народу, тому бере участь в урядових ініціативах і в деяких аспектах підтримує соціалістичне мистецтво. Сучасними викликами, що стоять перед академією, є подальша інтеграція зі світовим мистецтвом, удосконалення навчальних планів і поєднання традиційного мистецтва із сучасними тенденціями та напрямками, що забезпечить збагачення китайської культури загалом.

1. Ван Ш.Художественное образование в Китае в XX веке: национальные черты, международные тенденции и российское влияние (на примере Центральной академии изящных искусств). *Культура и искусство*. 2021. № 4. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=35397

2. Гуан Я.Из истории развития художественного образования и традиционной живописи Китая. Теория и практика общественного развития. *Педагогические науки*. 2013. № 1. С. 197–201.

3. Іонова О., Пей Ч.Становлення вищої художньої освіти Китаю XX століття. *Педагогіка та психологія*. 2019. Вип. 62. С. 79–86.

4. Хань Бин. Трансформация культурных функций китайской живописи XX и начала XXI в.: сравнительный анализ. *Гуманитарный вектор*. 2012. № 3. С. 240–246.

5. Clunas C. *Chinese Painting and Its Audiences*. Princeton: University Press, 2017. 293 p.

6. Gao J. *The Relationship Between Writing and Painting in Ancient China*. *Aesthetics and Art*. Berlin, Heidelberg, 2018. P. 17–30.

7. Guangcai Y. *The Construction of the Chinese Academic System: Its History and Present Challenges*. *Frontiers of Education in China*. 2009. Vol. 4. P. 323–342.

8. Li Z. X., Huan C. *Chinese and North American culture: A new perspective in linguistics studies*. *Linguistics and Culture Review*. 2019. Vol. 3(1). P. 14–31. URL: <https://doi.org/10.37028/lingcure.v3n1.13>

9. Oda R., Niwa Y., Honma A., Hiraishi K. *An eye-like painting enhances the expectation of a good reputation*. *Evolution and Human Behavior*. 2011. Vol. 32(3). P. 166–171. URL: <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.11.002>

10. Ruble R. A., Zhang Y. B. *Stereotypes of Chinese international students held by Americans*. *International Journal of Intercultural Relations*. 2013. No. 37(2). P. 202–211. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.12.004>

REFERENCES

1. Wang, S. (2021). Art education in China in the XX century: national traits, international trends, and Russian influence (on the example of the Central Academy of Fine Arts). *Culture and Art*, 4. URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=35397 [in Russian].

2. Guang, J. (2013). From the history of the development of art education and traditional painting in China. *Theory and practice of social development*. *Pedagogical sciences*, 1, 197–201 [in Russian].

3. Іонова О. М., Пей З. (2019). Establishment of China Higher Art Education in XXth Century. *Pedagogy and psychology*, 62, 79–86 [in Ukrainian].

4. Han Bing. (2012). Transformation of Chinese Painting Cultural Functions in the 20th and Early 21st Centuries: A Comparative Analysis. *Humanitarian vector*, 3, 240–246 [in Russian].

5. Clunas, C. (2017). *Chinese Painting and Its Audiences*. Princeton: University Press [in English].

6. Gao, J. (2018). The Relationship Between Writing and Painting in Ancient China. In *Aesthetics and Art* (pp. 17–30). Springer, Berlin, Heidelberg.

7. Guangcai, Y. (2009). The Construction of the Chinese Academic System: Its History and Present Challenges. *Frontiers of Education in China*, 4, 323–342 [in English].

8. Li, Z. X., & Huan, C. Y. (2019). Chinese and North American culture: A new perspective in linguistics studies. *Linguistics and Culture Review*, 3(1), 14–31. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v3n1.13>

9. Oda, R., Niwa, Y., Honma, A., & Hiraishi, K. (2011). An eye-like painting enhances the expectation of a good reputation. *Evolution and Human Behavior*, 32(3), 166–171. <https://doi.org/10.1016/j.evolhumbehav.2010.11.002>

10. Ruble, R. A., & Zhang, Y. B. (2013). Stereotypes of Chinese international students held by Americans. *International Journal of Intercultural Relations*, 37(2), 202–211. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2012.12.004>

ANNOTATION**Luo Xiao. Chinese Academy of Painting: formation, development, tasks.**

The goal of the work. The study deals with the formation, development and tasks of the Chinese Academy of Painting. Particular emphasis is placed on the current stage of its work and the tasks it is designed to solve. **Methodology.** The research methodology is based on the use of general scientific methods of scientific work: historical, analytical, method of comparison and logical method (operating with knowledge and means of obtaining it, which allows to systematize new knowledge without returning to empirical calculations). **Scientific novelty.** For the first time in Ukrainian historiography and museum studies, the work emphasizes the peculiarities of the development of the Chinese Academy of Painting as an important element of training of future artists of China. In addition, important structural changes in the activities of the modern system of training in this field of art are pointed out. **Conclusions.** During the X–XII centuries. The academy was a powerful educational institution with its own hierarchy of teachers, a system of education (which also included the mastery of philosophy and poetry). At the beginning of the twentieth century Chinese masters tried to combine traditional and contemporary European art. Today, the work of the Academy is quite democratic, and Chinese art is returning to free dialogue. At the same time, the Academy does not forget about social projects, its main task is to serve the people. Young artists have to master various techniques, first of all to create their own paintings. This will give them the opportunity to form their own painting style based on already acquired skills and knowledge. Their works of art should not imitate ancient painting, but also bring something new to the development of Chinese culture. So Chinese painting is a modern art with its own system, created by Chinese ethnic peoples through the accumulation of millennial experience.

Key words: Academy, China, painting, training, tasks.